

IJTIMOIIY TARMOQLAR TA'SIRIDA YOSHLARNING AXLOQIIY TARBIYASI MUAMMOLARI

Usmonxo'jayeva Sarvinoz Muxiddin qizi

Chust tuman 12-maktab Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar axloqiy tarbiyasiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar tez rivojlanib borayotgan hozirgi davrda internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning dunyoqarashi, xulq-atvori va qadriyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada ijobiy va salbiy jihatlar solishtiriladi, yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini mustahkamlashda oilaning, maktabning va jamiyatning o'rni yoritiladi. Shu bilan birga, internet madaniyatini shakllantirish va axborotdan to'g'ri foydalanishning samarali yo'llari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, axloqiy tarbiya, internet madaniyati, ma'naviyat, oilaviy tarbiya, zamonaviy texnologiyalar.

Bugungi globallashuv davrida axborot texnologiyalari hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar orasida keng tarqalib, ularning fikrlash tarzi, dunyoqarashi va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish yoshlarning bilimni kengaytirishi, ijodkorlik va muloqot madaniyatini rivojlantirishi mumkin. Biroq ularning nazoratsiz va haddan ortiq ishlatilishi axloqiy buzilish, befarqlik, shaxsiy hayotga bepisandlik, zo'ravonlik va virtual qaramlik kabi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish, ularning axloqiy tarbiyasini to'g'ri yo'naltirish dolzarb masalalardan biridir. Maqolada ushbu jarayonning asosiy omillari, muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi.

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda yoshlarning hayot tarziga chuqur kirib borgan ijtimoiy hodisaga aylandi. Facebook, Instagram, Telegram, TikTok, YouTube kabi platformalar yoshlarning asosiy muloqot, axborot olish va o'zini ifoda etish maydoniga aylangan. Bu holat ularning fikrlash tarzi, qadriyatlari va axloqiy qarashlariga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy ta'sirini e'tirof etish lozim. Ular orqali yoshlar tezkor axborot olish, o'z bilimni oshirish, zamonaviy dunyoqarashga ega bo'lish imkoniyatiga ega. Shuningdek, ijodkor yoshlar o'z iste'dodlarini ommaga namoyish etish, foydali loyihalarda qatnashish va ijtimoiy faolligini oshirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib

etish, ijobiy namunalarni ulashish ham axloqiy tarbiya jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu jarayonning salbiy jihatlari ham bor. Hozirgi kunda ijtimoiy tarmoqlarda ma'naviyatdan yiroq, buzuvchi g'oyalarni targ'ib qiluvchi kontentlar, nojo'ya xatti-harakatlarni odatiy hol sifatida ko'rsatadigan materiallar ko'paymoqda. Yoshlar bunday ma'lumotlarga tezda berilib, o'z axloqiy qadriyatlariga befarq bo'lib qolish xavfi ostida qolmoqda. Ayniqsa, o'smirlik davrida shakllanayotgan shaxs ongiga bunday axborotlarning ta'siri kuchli bo'ladi.

Ijtimoiy tarmoqlarda virtual qaramlik — ya'ni internetga haddan ortiq bog'lanish muammosi ham keng tarqalgan. Bu holat yoshlarning o'qishga, oila va jamiyat hayotiga e'tiborini susaytiradi, ularni yolg'izlik va ruhiy tushkunlikka olib keladi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlardagi soxta hayot, boshqalar bilan taqqoslash, mashhurlikka intilish kabi holatlar o'z-o'zidan norozilik, hasad va past baholash tuyg'ularini uyg'otadi. Yoshlarning axloqiy tarbiyasiga ijtimoiy tarmoqlarning bunday salbiy ta'sirini kamaytirish uchun bir nechta muqobil yo'llar mavjud. Avvalo, oilada farzandlar bilan doimiy muloqot olib borish, ularning internetdagi faoliyatini nazorat qilish, foydali kontent tomonga yo'naltirish zarur. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida internet madaniyati, axborot xavfsizligi, axloqiy mas'uliyat kabi mavzular muntazam ravishda o'qitilishi lozim.

Davlat va jamoat tashkilotlari tomonidan yoshlar uchun ma'naviy-axloqiy mazmundagi kontent yaratish, ijobiy namunalarni targ'ib etish, milliy qadriyatlarni aks ettiruvchi onlayn platformalarni rivojlantirish muhimdir. Shu yo'l bilan yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlardan foydali, maqsadli va mas'uliyatli foydalanish madaniyatini shakllantirish mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan bo'lsa-da, ularning axloqiy tarbiyasiga qanday ta'sir ko'rsatishi bevosita jamiyat, oila va ta'lim muassasalarining yondashuviga bog'liqdir. Shu bois mazkur muammoni chuqur o'rganish va tizimli yechimlar ishlab chiqish har bir jamiyat uchun dolzarb vazifa hisoblanadi.

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning axloqiy tarbiyasiga ta'sir ko'rsatish jarayonida bir necha asosiy omillarni yuzaga keltiradi. Ulardan biri – axborot muhitining nazoratsizligi. Internetda turli xil manbalar mavjud bo'lib, ularning barchasi ham ishonchli va tarbiyaviy ahamiyatga ega emas. Yoshlar ko'pincha manbaning haqiqiylikni tekshirmasdan, undagi fikr va g'oyalarni o'zlashtiradilar. Natijada, ular orasida axloqiy qadriyatlarga zid qarashlar shakllanishi mumkin.

Yana bir muhim omil – taqlid va o'xshashlik psixologiyasi. Yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda mashhur bloggerlar, san'atkorlar yoki tengdoshlarining xatti-harakatlariga taqlid qilishga moyil bo'ladi. Bu jarayon ularning o'zini anglashiga, mustaqil fikrlashiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ba'zan esa bu holat axloqiy buzilish, o'z shaxsini

yo‘qotish, jamiyat qadriyatlariga zid yo‘nalishlarga kirib ketish bilan yakunlanadi. Ijtimoiy tarmoqlarda zo‘ravonlik, nafrat, yolg‘on axborot va salbiy kontentning tarqalishi ham yoshlar ruhiyatiga zarar yetkazadi. Ular bunday holatlarni ko‘p kuzatgan sayin, bu xatti-harakatlarni odatiy deb qabul qila boshlaydilar. Natijada, empatiya — boshqalarga hamdardlik tuyg‘usi susayadi, insoniylik qadriyatlari esa zaiflashadi.

Yoshlarning axloqiy tarbiyasida oilaning o‘rni beqiyosdir. Agar ota-ona farzandining internetdagi faoliyatidan bexabar bo‘lsa, u noto‘g‘ri axborot oqimiga tushib qolishi osonlashadi. Shu sababli, oilada bolalarga yoshligidan to‘g‘ri internet madaniyati, axloqiy me‘yorlar, hurmat va mehr kabi fazilatlarni singdirish muhimdir. Ta‘lim tizimi ham bu borada muhim rol o‘ynaydi. Maktab va universitetlarda nafaqat akademik bilim, balki raqamli savodxonlik, ijtimoiy tarmoqlardan foydali foydalanish, axborotni tahlil qilish ko‘nikmalari o‘rgatilishi lozim. O‘qituvchilar va pedagoglar yoshlarni ma‘naviy barkamollikka yetaklovchi, ularga o‘rnak bo‘ladigan shaxslar sifatida faol ishtirok etishlari zarur.

Ijtimoiy tarmoqlarning o‘zida ham nazorat va tarbiyaviy mexanizmlarni kuchaytirish talab etiladi. Masalan, zararli kontentni cheklovchi algoritmlar, yoshlar uchun maxsus ijtimoiy platformalar, ijobiy namunalarni targ‘ib qiluvchi sahifalar yaratish bu borada ijobiy natijalar beradi. Jamiyatda esa yoshlarni axborotdan to‘g‘ri foydalanishga o‘rgatish muhim masalaga aylanmoqda. Bu jarayon nafaqat ta‘lim muassasalari, balki ommaviy axborot vositalari, diniy idoralar, jamoat tashkilotlari ishtirokida amalga oshirilishi kerak. Chunki yoshlarning axloqiy tarbiyasi — bu butun jamiyatning ma‘naviy poydevori hisoblanadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta’siri murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, uni faqat taqiqlash yoki cheklash orqali emas, balki to‘g‘ri yo‘naltirish, axborot madaniyatini rivojlantirish orqali hal etish mumkin. Faqat shundagina yosh avlod raqamli dunyo imkoniyatlaridan foydalangan holda, o‘z axloqiy qadriyatlarini saqlab qolgan holda ulg‘ayadi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar hozirgi zamon yoshlarining hayotida muhim o‘rin egallaydi va ular orqali dunyoqarash, axloqiy qarash hamda shaxsiy qadriyatlar shakllanadi. Ushbu platformalar to‘g‘ri yo‘naltirilsa — yoshlar uchun bilim, madaniyat va ijod manbai bo‘la oladi. Ammo nazoratsiz foydalanish natijasida axloqiy buzilish, ma‘naviy befarqlik, virtual qaramlik kabi salbiy holatlar paydo bo‘lishi mumkin.

Yoshlarning axloqiy tarbiyasini mustahkamlashda oila, maktab va jamiyatning hamkorligi juda muhimdir. Ota-onalar farzandlarning internet faoliyatiga e’tiborli bo‘lishlari, ularni foydali kontent tomonga yo‘naltirishlari lozim. Ta‘lim muassasalari

esa raqamli savodxonlik va axborot madaniyatini o'qitish orqali yoshlarni ongli foydalanuvchilarga aylantirishi kerak.

Ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy namunalarni targ'ib qilish, milliy qadriyatlarni aks ettiruvchi sahifalarni rivojlantirish, zararli axborotlarning tarqalishiga qarshi kurashish ham axloqiy tarbiya jarayonining muhim qismi hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy oqibatlarini kamaytirish va ularning tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish — bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Faqat shu yo'l bilangina yosh avlod ma'naviy yetuk, ongli va axloqan barkamol insonlar sifatida voyaga yetadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.05.2023 yildagi PQ-162-son qarori
2. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023-yildagi PF-158-son Farmoni.
3. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020-yildagi PF-6079-son Farmoni.
4. Babadjonov S.S. Jamiyatning mediavaxfsizligi sharti sifatida mediata'lim sohasining rivojlanishi. // «Zamonaviy informatikaning dolzarb muammolari: o'tmish tajribasi, istiqbollari» mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. 2016-yil 154-aprel. 1-qism, 17-b. Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti. <http://edu/of/ru/mediaeducation>
<http://www.mediagram.ru/mediaed/journal>
5. Balmayeva S.D. «Mnogozadachnoye pokaleniye», defitsit vnimaniya i konvergensiya // Mediakonvergensiya i multimediyaya jurnalistika / sost. S.D. Balmayeva. Yekaterinburg, Gumanitarniy un-t, 2011. S. 49.